

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

Дана стаття присвячена формуванню та розвитку УГКЦ у Північній Америці, її впливу на життя української громади протягом XIX – початку XXI ст. Проаналізовано становлення та діяльність Української греко-католицької церкви. Визначено її соціальну, виховну, культурну, комунікативну функції, які полягають у підтримуванні зв'язків між віруючими через створення почуття віросповідної єдності під час релігійних практик. Розглянуто трансформацію ідейних засад і видів діяльності УГКЦ у Північній Америці протягом кінця XIX – початку XXI ст.

Ключові слова: діаспора, Українська греко-католицька церква, релігійні практики, релігійна свідомість, етнічна свідомість.

Актуальність. Для сучасної людини характерне прагнення до сталості, виявлення за будь-яких умов власної особистісної, національної, політичної, релігійної ідентичності. Множинність наявних ідентичностей як видових (політична, національна, культурна, гендерна, релігійна тощо), так і індивідуальних, всередині кожного класу, які формувалися в результаті пошуку соціокультурної приналежності індивіда, якомусь колективу, якійсь спільноті – це вже реальність.

Людина, перш за все, ідентифікує себе з самою собою. Ідентифікуючи себе, вона визначає свою належність собі самій як цілісності. Це те, що Гайдеггер і Еріксон називали тотожністю або самототожністю. Тобто, в першу чергу, ідентичність виступає як еґо-ідентичність і є атрибутом особистості. Наприклад, дослідник Бердїй Т. вважає, що одним із перших проявів соціальної сутності людини виступає етнічна ідентичність. Розвиток індустріального суспільства зробив зв'язки між людьми більш загальними та універсальними. Внаслідок цього виникли нові ідентичності: політична, соціальна, національна [1, с. 19].

Релігійна ідентичність виступає як надзвичайно концентроване вираження світовідчуження людини, квінтесенція найбільш нагальних питань його “життєвого світу”, що зумовлений її культурною забезпеченістю і ціннісною спрямованістю. Разом з тим, вона стає вираженням тих самих надій і сподівань, що не здійснилися у світі реальних суспільних відносин, у тому числі ідеалів соціальної облаштованості світу. Будучи присутньою в людській історії через її національний контекст, що підтверджує насамперед Біблія, релігія покликана формувати у представників певних етносів осмислене уявлення про їх національну ідентичність, захищати її [16, с. 21].

Релігійні ідеї, навіть маючи понадетнічний характер, що характерно зокрема для християнства, все одно реалізуються в національній формі, бо ж носії релігійності належать до певного етносу. Етноконфесійна специфіка релігії, яка формується через її взаємодію з етнічними чинниками, суттєво допомагає усвідомленню нацією саме своєї самоцінності й самодостатності [5, с. 5].

Національна свідомість українців за кордоном визначалася тим, як вона пояснювала світ, і які дії дозволяли представникам етносу інтегруватися в іносуспільство із збереженням характерних ментальних рис. Віра етносу як необхідний атрибут релігійної свідомості допомагала українцям на першому етапі їх перебування за межами етнічної території зберегти рідну мову, суспільний устрій, культурно-моральні та етичні цінності. Таким чином, формуючи етноспільність, зберігала у ній релігійні практики традиційної Церкви.

Інтерес до діяльності та теологічних принципів греко-католицької церкви у вітчизняній історичній науці на початку третього тисячоліття помітно зріс. Релігійний чинник відігравав

важливу роль в історії українського народу тим, що набував національних рис. Греко-католицька церква була і залишається за формою та змістом такою, яка зберігає самобутність української діаспори. Особливо важливою її діяльністю стає після усвідомлення того факту, що асиміляційні процеси у світі є об'єктивною реальністю, а українська діаспора в більшості не тільки не піддалася цим процесам, але й зберегла національну ідентичність та здатність до самовідтворення. У цій площині проблема характеру та тенденцій розвитку греко-католицької церкви за кордоном як одного з факторів духовного розвитку української діаспори у ХХ ст. є актуальною і важливою для вивчення.

Концептуальні дослідження етнічної та культурної проблематики діаспор, закономірності й особливості розвитку специфічних соціумів (етнічних спільнот) висвітлюються у працях Е. Сміта, М. Есмана, Ю. Бромлея; вивчення параметрів етнічної спільноти та різноманітні аспекти соціальної адаптації до умов іноетнічного оточення аналізували такі російські етносоціологи, як М. Аствацатурова, Л. Дробіжева, В. Дятлов, Н. Лебедева, З. Левін, А. Мілітарьов, В. Попков, А. Сусоколов, В. Тішков.

Проблеми етнічності діаспори як переселенської меншини досліджуються у працях українських вчених етносоціологів Л. Ази, О. Антонюка, І. Варзара, С. Вдовенка, В. Євтуха, О. Майбороди, В. Макара, В. Наулка, О. Нельги, А. Попка, В. Трощинського, М. Шульги та ін.

Етапам формування греко-католицького церковного інституційного середовища США та Канади приділяли увагу Ю. Щербяк [39], В. Лубський [23], Н. Кочан [19], Н. Совінська [33].

Душпастирську й громадську діяльність греко-католицького духовенства, його взаємодію з державними структурами та громадськими організаціями на Північноамериканському континенті досліджували отці П.Божик [3], Б.Процько, І.Сохоцький, С.Савчук, Ю.Мулик [31], А.Кецик та ін. Продовжили розгляд даних проблем у своїх працях у другій половині ХХ ст. отці О.Бала, В.Ваврик, Г.Лужницький, І.Кашак [14], О.Кравченко [20, 21], Л.Ясеновський [40], М.Баранець, В.Кає, Б.Казимира [13]. Особливу увагу дослідники звертали на висвітлення ролі у збереженні етнорелігійної ідентичності української діаспори визначних діячів греко-католицької церкви: митрополита Андрея Шептицького, першого священника США І.Волянського, засновника Українського народного союзу Г.Грушки, першого українського єпископа в Америці єпископа Сотера Ортинського, священника-місіонера у Канаді отця Н.Дмитріва, першого єпископа для канадських українців Н.Будки. Найбільш інформативною науковою працею, в якій висвітлено українську заокеанську діаспору початку ХХ століття, є «Українська імміграція у З'єднаних Державах Америки» Ю.Бачинського, видана в 1914 році. У ній простежено участь греко-католицьких священників-місіонерів в економічному, культурному, суспільному житті української емігрантської групи у формативний період, відзначено провідну роль УГКЦ в організації української спільноти на території США [8, с. 628].

На сьогодні проблема у вивченні даного питання полягає у тому, що дослідники приділяють не достатньо уваги впливам секуляризації на трансформацію функцій Церкви в українській діаспорі. По-друге, наукові праці вчених діаспори з даної проблематики на загал носять інформативний, описовий характер, а сучасні українські дослідники-релігієзнавці не завжди мають змогу проводити соціологічні дослідження серед українців діаспори та використовувати їх результати щодо аргументації власних теоретичних узагальнень з трансформації етнічної та релігійної ідентичності.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні ролі греко-католицької церкви у житті української діаспори Північної Америки, її впливу на релігійну свідомість, збереження релігійної та національної ідентичності.

Виклад матеріалу. Греко-католицька церква, маючи взаємозв'язок з католицькою та православною Церквами, протягом всього періоду міграції українців давала їм можливість пізнати Господа, зберегти культурно-етнічну ідентичність віруючих, захищати їх соціально-економічні права.

В.І. Лубський в «Історії релігії» акцентує увагу на компенсаційній та світоглядній функціях релігії [23, с. 168]. Перша є однією з найважливіших, забезпечуючи процес

розв'язання в трансцендентному вимірі життєво важливих суперечностей і проблем людського буття. Релігія психологічно компенсує обмеженість, безсилля, залежність людей від об'єктивних умов існування, наповнює новим змістом сенс їхнього життя. Друга функція проявляється у тому, що релігія як система світосприйняття задає «граничні» критерії, які уможливають осмислення навколишнього світу, місця людини в ньому, цілей і сенсу життя. Релігійний світогляд передбачає орієнтацію на «головну проблему життя людини», «ідеальний стан», зумовлює особливості вирішення цієї проблеми. Враховуючи взаємодію функцій у діяльності Церкви, можна зауважити, що регулятивна, комунікативна, культуроформуюча, інтегруюча функції спрямовані на задоволення різноманітних духовних потреб людини і спонукають її до удосконалення соціальних практик у новому суспільстві.

Перша хвиля еміграції українців – кінець XIX – 1914 рік ставила перед українцями-емігрантами завдання вижити у природному та соціальному середовищі. Цей період української діаспори в Північній Америці характеризувався невисоким рівнем обміну інформацією, нерозвиненою інфраструктурою, відсутністю засобів зв'язку. А тому автономність життя українських громад сприяла більш тривалому процесу асиміляції.

За словами отця доктора С. Кияка: «УКЦ завжди ішла за своїми дітьми на чужину в особах священників і єпископів, поділяючи долю і недолю своїх духовних дітей, пов'язуючи з Батьківщиною, даючи їм духовне підкріплення, відіграючи роль духовної берегині українських душ» [16, с. 288-289].

Перші емігранти, наштовхуючись на супротив суспільства, прагнули знайти духовну опору в Церкві. Вона, використовуючи різні способи об'єднання, надавала можливість громаді відстоювати свої права у різних сферах життя. Тому Українська греко-католицька церква відіграла не тільки духовно-релігійну, культурно-просвітницьку, але й соціальну роль. У своїй статті «У 125-ліття першої української католицької церкви в США» доктор Осип Кравченко, описуючи поневіряння перших емігрантів, приходять до висновку про необхідність за допомогою освічених священників утвердити їх віру [20, с. 9].

Серед таких складних умов знаковою подією у житті емігрантів-піонерів у США був приїзд до Шенандоа у грудні 1884 р. о. І. Волянського, який 22 грудня 1884 р. відправив першу літургію для українських іммігрантів на Американському континенті. Це і стало початком діяльності Української католицької церкви у США. Священик організував Братство Св. Миколая і став організатором будівництва та освячення церкви 1886 року [15, с. 84].

1898 року у США налічувалося понад 50 українських греко-католицьких церков, а 1913 року виникла окрема Русинська американська церква [2, с. 157].

Греко-католицька церква у Канаді початком своєї діяльності завдячує переселенцям із західноукраїнських земель. У період з 1896р. по 1914р. до Канади прибуло приблизно 200 тисяч українців [37, с. 65]. Проблема релігійних практик, пов'язаних з щоденними духовними потребами, відсутність священників, які б організовували церковні громади, будували церкви і упорядковували цвинтарі потребували негайного вирішення. Тому з першою хвилею еміграції гостро постає питання становлення церкви як самостійної інституції.

Влітку 1899р. біля залізничної станції Стар (Альберта), була заснована перша українська греко-католицька церква. До Вінніпегу зі Сполучених Штатів Америки в Канаду прибув греко-католицький священник Дамаскін Поливка, перший представник чину святого Василя Великого. За ним приїхали о. Іван Заклинський і о. Василь Жолдак.

Через бюрократичні перепони, пов'язані з римо-католицькою зверхністю у Канаді, тільки 1901р. митрополит Андрей Шептицький направив до Канади трьох постійних українських священників з ордену Василіан [4, с.20]. 1902 року прибули черниці-Служебниці і кілька місіонерів Редемптористів [31, с.266].

1914 року в Йорктоні відбувся перший Собор українського католицького священства, на якому було схвалено окремі «Правди Руської Греко-Католицької Церкви в Канаді», що визначали та закріплювали основні засади місіонерства. Протягом цього періоду головна увага українського духовенства була спрямована на організацію шкіл, бурс та інститутів.

Отже, наприкінці XIX – початку XX ст. до Північної Америки на постійне місце проживання прибувають перші греко-католицькі священники, які активно займаються питаннями розбудови Церкви.

26 березня 1907 р. під впливом митрополита Андрея та при подальшому збільшенні кількості русинів в Америці Папа Пій X призначив першого греко-католицького єпископа для русинів (греко-католиків) у США – Сотера Ортинського як вікарія римо-католицького єпарха [19, с. 62].

У своєму першому єпископському посланні владика Сотер виклав основні засади значення діяльності Церкви у житті заокеанських українців. У ньому він поєднав місіонерську місію Церкви – «Бажаю слави Церкви Руської, пливучої з прославлення Христа Господа в серцях народу нашого», – з соціально-економічною, культурно-просвітницькою – «Бажаю слави Церкви Руської, а невідлучно з тим бажаю продвигнення нашого народу в напрямі просвітленім і економічним, щоб бодай американська Русь скинула пута застою і ретроградності, та віддихала легше в життю всесвітнім» [7, с.30-32]. Така релігійна риторика містила парадигми, які засвідчували розуміння УГКЦ своєї ролі у збереженні національної свідомості українства діаспори. Розбудовуючи Церкву, Сотер Ортинський прагнув реформувати екзархат, утворений 1913р., відповідно до статуту та церковної структури. Поряд з діяльністю церковної структури священники на теренах США заснували чимало організацій, спільнот, товариств, серед яких такі: Братство Пресвятої Євхаристії, Апостольство молитви, Товариство українських греко-католицьких дяків-учителів, газети «Америка», «Парафіяльні вісті», журнал «Місіонер» та ін [7, с.15].

Друга хвиля еміграції міжвоєнного періоду внаслідок значної секуляризації та політизації української міграції спричинила до поділу греко-католиків США у 1924 р. на дві окремі юрисдикційні одиниці: перша – Філадельфійська (для вихідців з Галичини) і друга – Піттсбурзька (для закарпатців). Єпископом першої став К. Богачевський, другої – В. Такач та Канади, де 1918 року суперечка за Інститут ім. П.Могили в Саскатуні спричинила до заснування «Української Греко-православної Церкви Канади» [31, с. 158].

На середину 30-х років XX ст. УГКЦ Канади нараховувала 280 парафій, об'єднаних у три єпархії: Торонто, Вінніпег та Едмонт. Пошук порозуміння зі світськими громадськими організаціями, які діяли в цей період, спрямовувався УГКЦ на об'єднання зусиль з організації і матеріальній підтримці культурного та освітнього життя діаспори. У цей період греко-католицька церква Північної Америки надавала широку підтримку різноманітним світським організаціям і товариствам українців. При сприянні церкви встановлювались пам'ятники святому Володимиру, Лесі Українці, М. Шашкевичу, В. Стефанику, І. Франку, жертвам голодомору 1932 – 1933рр. [31, с.29].

Третій міграційний період, який відбувався після Другої світової війни, і був окреслений протистоянням між країнами демократії та тоталітарним режимом СРСР, спонукав лідерів УГКЦ (а на той час в УРСР її діяльність була заборонена рішенням Львівського собору), знаходити компроміси для збереження та примноження віри Христової в діаспорі і захисту мирян від тоталітарних проявів радянської системи. Зарубіжна УКЦ була організована на базі діючих у світі парафій 1959 року на конференції греко-католицьких єпископів у відповідь на ліквідаційні рішення Львівського собору 1946 року.

1958 року злиттям Філадельфійської і створеної за два роки до того Стемфордської єпархій було засновано Філадельфійську митрополію, від якої згодом відокремилася Чиказька єпархія. У повоєнні роки виникла і друга греко-католицька митрополія у США – Піттсбурзька, до складу якої пізніше увійшла Пармська єпархія, що її створив Папа Іван Павло II [22, с. 48].

Наприкінці XX століття УКЦ у США складається з митрополичої архієпархії та трьох єпархій. Вони безпосередньо підпорядковані Римському престолу, однак єпископи, що їх очолюють, а це владика Стефан Сорока – митрополит Філадельфійський, Річард Семінар – єпарх Чиказький, Павло Хомницький – єпарх Стемфордський та Роберт Москаль – єпарх Пармський, входять до Синоду єпископів УГКЦ [5]. На ниві священства трудиться «близько двохсот священників і близько двохсот тисяч людей записано у наших церквах. Є

набагато більше українців, але деякі приходять до нашої церкви більше на свята», – сказав у розмові з кореспондентом радіо «Воскресіння» владика Стефан Сорока [5].

Наприкінці 80-х років ХХ ст. Українська Католицька церква Канади нараховувала 5 епархій: митрополіча Вінніпезька, Едмонтська, Торонтська, Саскатунська, Нью-Вестмінтерська. Керувала ними Митрополіча Архієпархія Української Католицької церкви. В Монреалі функціонує філія Українського Католицького Університету, в інших містах – 4 духовні семінарії [31, с.324].

На думку сучасного дослідника Н. Кочан, «важко перебільшити значення інтеграційної функції українських церков у діаспорі. Вони стали не тільки ланкою, що єднала українців з батьківщиною, їхня діяльність сприяла консолідації української національної меншини в країнах поселення, гальмувала процес асиміляції» [19, с. 63].

Соціальна доктрина, що розробляється і постійно вдосконалюється УГКЦ, враховує умови проживання у країні перебування, і через інформаційні виступи та звернення до народу, проповіді священнослужителів у своїх парафіях коментує події з позицій церкви, що відбуваються у світі. Цінність сподвижницької діяльності в США Української греко-католицької церкви, як зазначав 2008 року з нагоди 50-літнього ювілею владика П. Хомницький, полягає не тільки у будівництві храмів, розбудові парафіяльних осередків, розписі церков, деякі з яких становлять архітектурну та мистецьку цінність; і щонайважливіше, що у храмах Божих є вірні. Вони, на його думку, «є живим камінням, з якого складається Церква, а також мандрівниками у життєвій мандрівці, яка веде нас до Небесного Єрусалиму. Церква допомагає, захищає, спрямовує і підтримує наше прагнення до святости у цій життєвій подорожі» [30].

Невід'ємним механізмом реалізації завдань церкви потрібно розглядати її освітню діяльність. Цей напрям у житті діаспори був і залишається під постійним контролем УГКЦ, що дозволяє займатися просвітництвом серед неписьменних (як було на початку міграції), створювати наукові фундації і об'єднувати інтелектуальну українську еліту, особливо в гуманітарній галузі.

З часу функціонування УГКЦ в Америці серед української діаспори, усвідомлюючи всю її важливість для української громади на Північноамериканському континенті, створюються спеціальні навчальні заклади (колегії, семінарії, академії, університет), які стали центром не тільки релігійного, а й національно-культурного життя українців. «Щоб наша Церква, що так відмінна від інших, і так маркантно національна, вдержалася, треба їй провідної інтелігентної верстви, котра любила б цю Церкву та дорожила б усім, що українське. Треба виховати свою власну, свідому американсько-українську інтелігенцію, в першій мірі своє, свідоме, українське духовенство», – наголошував єпископ К. Богачевський, започатковуючи у Стемфорді Український коледж [29], що з 1938 р. діє як Колегія Св. Василя Великого. Цей заклад отримав акредитацію штату Коннектикут із правом надавати студентам після чотирьох років навчання ступінь бакалавра філософії. За час свого існування Стемфордська семінарія Св. Василя дала українській церкві понад 200 священників, шість єпископів, серед яких – колишній глава УГКЦ Любомир Гузар.

Надзвичайно важлива роль поміж спеціальних навчальних закладів Української греко-католицької церкви у діаспорі та Україні належить Українському католицькому університету ім. Святого Климента Папи, який заснував митрополит Й. Сліпий 1963 р. у Римі. У конституції навчального закладу записано, що дозволяється відкривати його філії там, де для цього створено належні умови. Так, у 1973р. в Чикаго, у 1976 р. у Вашингтоні, а в 1977 р. у Філадельфії розпочали свою роботу відділи УКУ.

У 1976 р. було засновано Канадський інститут українських студій, який утримується за рахунок провінції Альберта. Українознавчі дослідження в університетах Торонто, Вінніпега, Саскатуна та інших фінансуються за рахунок місцевих бюджетів [34, с.301]. У п'яти канадських провінціях українська мова викладається як окрема дисципліна в середніх школах. Українознавство залишається предметом вивчення в дванадцяти канадських університетах [24, с.168]. Широкою популярністю користується церковна та світська періодика, зокрема, широкими тиражами видаються «Життя і слово», «Новий шлях»,

«Вісник», «Батьківщина». З 70-х років ХХ ст. транслюються по телебаченню передачі на українській мові, які ведуться у місцях компактного проживання українців. Українська греко-католицька церква у США утримує суботні та недільні школи для дітей та юнацтва, опікується численними організаціями мирян для молоді та дорослих, гармонійно співпрацює з багатьма світськими організаціями.

З 1991 року УГКЦ формує ще один важливий напрям реалізації власних планів, які пов'язані з незалежною Україною. Справа тепер стосувалася не тільки проповідницької діяльності на території суверенної держави, хоч це є необхідним і важливим для подальшого збереження національної та релігійної ідентичності українців, але й надання організаційної та матеріальної допомоги тим навчальним закладам, які прагнуть розвивати духовність і нести Слово Боже у суспільство. Результатом такої співпраці стало відкриття Українського католицького університету у Львові 2002 року завдяки старанням о. д-ра Б. Гудзяка, колишнього Патріарха УГКЦ Любомира Гузара, а також пожертвам прихильників і меценатів з української діаспори, переважно зі Сполучених Штатів Америки. Як зазначив під час свого виступу 5 листопада 2006 р. в Українському народному домі у Нью-Йорку ректор університету: «Ми надзвичайно вдячні українцям Америки за постійну підтримку, за щедрі пожертви, котрі уможливають нам успішну працю» [9]. Серед благодійників відзначимо Українську католицьку освітню фундацію (УКОФ) [33], Товариство українців-католиків «Свята Софія» з Філадельфії. Вагомим досягненням Товариства є спорудження Музейно-меморіального комплексу Патріарха Йосифа Сліпого в його рідному селі Заздрості на Тернопільщині [38].

Для спорудження Патріаршого собору УГКЦ в місті Києві долучилася українська громада в США. 27 березня 2011 р. собор був відкритий церемонією інтронізації нового верховного архієпископа УГКЦ Святослава (Шевчука).

Із благословення Любомира Гузара в США створено інформаційно-фінансовий відділ з осідком у Стемфорді (Коннектикут), який очолила Мирослава Роздольська [8]. Відділ організовував благодійні бенефіси «Збудуймо храм любові» у містах США, прибуток з яких призначений на фінансування завершальних будівельних робіт. Вагомим свідченням особистої причетності віруючих до побудови храму національно-релігійного єднання є «цеглинка». Придбавши іменну цеглинку, кожен жертводавець зможе передати її нащадкам.

Одна з найвідоміших бібліотек української діаспори у будинку колишньої середньої школи Св. Василія має книжковий фонд понад 70 тисяч примірників українських книг та періодичних видань. У ній упорядковуються особисті архіви визначних українців діаспори – єпископів Сотера Ортинського, Константина Богачевського, Амврозія Сенишина, Василя Лостена, Ярослава Падоха, Юрія та Уляни Старосольських, Миколи Угриня-Безгрішного, Миколи Чубатого, архіви Комітету допомоги скитальцям–діячам української культури, архів Українського католицького допомогового комітету.

Українська греко-католицька церква відігравала значну роль у житті українських переселенців на американський континент. Потрапляючи в кількісно переважаюче мультикультурне оточення, українці опинялися під загрозою повної асиміляції. В українській діаспорі Північної Америки діяльність УГКЦ була спрямована на організацію, просвітництво громад, об'єднання спільних зусиль через заснування товариств для інтеграції в поліетнічне та мультикультурне суспільство зі збереженням релігійної та етнічної свідомості. Але з історичним розвитком у другому-третьому поколінні українці діаспори, втрачаючи маркери етнічної та релігійної ідентичності, не перестають себе ідентифікувати українцями. Тому виникає проблема якомога тривалішого збереження культурно-етнічного ареалу, що допомагає відтворити національну та релігійну свідомість. Водночас – УГКЦ поставлена в умови, коли активно відбувається секуляризація і перегляд новітньою українською діаспорою теологічних парадигм власного перебування в Північній Америці. Існують постійні виклики, насамперед для «четвертої хвилі еміграції», пов'язані з утвердженням релігійних практик саме батьківської церкви. Тому на початку третього тисячоліття важливим, на думку глави УГКЦ Патріарха Святослава є те, що українці-емігранти повинні отримати можливість зберегти свою церковну ідентичність. Це повинно

проявлятися у необхідності зберігати власну духовну спадщину та здійснювати душпастирську опіку емігрантів, які належать до Східних Католицьких Церков. Глава УГКЦ акцентує увагу на тому, що свідчення їхньої живої віри є важливим елементом нової євангелізації в нових країнах їхнього проживання. Владика зазначає, що «підтримка емігрантів, вихідців зі Східних Католицьких Церков, повинна полягати в збереженні їхньої церковної ідентичності, забезпеченні душпастирською опікою під проводом священників їхньої Церкви та плеканні зв'язків із нею» [10]. У новітній період, не змінюючи теологічних парадигм, УГКЦ постійно шукає реальні можливості і надалі залишатися впливовою на українців діаспори, не зважаючи на багатоманітність громадського та релігійного життя Північної Америки.

Водночас зберігаючи ідеологію «Національної Традиції», пам'ять про етнонаціональну ідентичність, що проявляються у переживанні спільної історії та традиції, нерозривно пов'язане з виконанням церковної обрядності, зумовлює певний наліт патріархальності, котра центрована потужною морально-етичною домінантою. У цій системі ідентифікації «бути українцем» означає не просто бути громадянином, а й «бути релігійним», «відповідати традиції», «поділяти систему традиційних морально-етичних, духовних цінностей». І в цій своїй функції УГКЦ, безперечно, належить до церкви «національно зорієнтованої», відображаючи в цій національній зорієнтованості її другу – «етнічну» – складову.

Література

1. Бердій Т. Співвідношення етнічної і національної ідентичностей // Матеріали Міжнародної науково-теор. конференції. – Донецьк, 2006.
2. Білоножко С., Мисик Ю. Перші українці в новому світі // Березіль. – 1992. – № 7-8. – С. 156-158.
3. Божик П. Церква українців в Канаді: Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінік Канаді, за час від 1890 - 1927. – Львів: Свічадо, 2004. – 208 с.
4. Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891-1991) / М. Боровик. – Монреаль, 1991. – 485 с.
5. Бурка Л. Учасники Синоду УГКЦ єпископи Іван Мартиняк, Лаврентій Гуцуляк, Степан Сорока, Петро Стасюк розповіли журналістам про життя Церкви на поселеннях [Електронний ресурс] / Любомира Бурка. – Режим доступу : <http://www.r.r.lviv.ua/pfc.php?p=7&z=13&prn>
6. Вальтер Каспер кардинал. Свобода віросповідання та національно-культурна ідентичність // Релігія свободи: Свобода релігійнаціональна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми: Наук. щорічник – № 6. – К., 2002.
7. Виходець з Дрогобиччини Стефан-Сотер Ортинський – перший єпископ української діаспори в США / упоряд. В. Л. Ортинський. – Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – 218 с.
8. Воронович М. Княжий дар на будову Патріяршого собору / Мирон Воронович // Свобода. – 2008. – № 8.
9. Галів М. Щедрий дар для УКУ: понад 353 тис. дол. / Микола Галів // Свобода (США). – 2007. – № 1.
10. Глава УГКЦ: Українці-емігранти повинні зберегти церковну ідентичність – 28.01.2013. – Папшаускайте М. Електронний доступ <http://vidia.org/2013/9759>.
11. Глава УГКЦ: Українці-емігранти повинні зберегти церковну ідентичність – 28.01.2013. – Папшаускайте М. Електронний доступ <http://vidia.org/2013/9759>.
12. Історія релігії в Україні: навчальний посібник. – К., 1999. – С. 624.
13. Казимира Б. Релігійно-громадське життя в Українській Католицькій метрополії Канаді / Б. Казимира. – Торонто: Добра книжка, 1965. – 171 с.
14. Кащак І. Митрополит Андрей Шептицький і постання української католицької церкви в Сполучених Штатах Америки / І. Кащак. – Львів: Свічадо, 2004. – 75 с.
15. Кравченко О. Стежками отця Волянського в Америці / О. Кравченко // Календар-альманах Українського Народного Союзу на рік 1994. – Джерсі Сіті: «Свобода», 1993. – С. 81-106.
16. Кияк С. Українська діаспора як символ церкви-паломниці: проблеми і перспективи / С. Кияк // Історія релігій в Україні : наук. щорічник 2004. Кн. 1. – Львів: Логос, 2004. – С. 288-293.
17. Клівлендська громада пожертвувала на УКУ 120,000 дол. // Свобода (США). – 2008. – № 46.
18. Колодний А. національна церква як вияв національної ідентичності: український контекст // Релігія свободи: Свобода релігійнаціональна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми: Наук. щорічник – № 6. – К., 2002.
19. Кочан Н. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність / Н. Кочан // Політика і час. – 1994. – № 2. – С. 62-71.
20. Кравченко О. У 125-ліття першої української католицької церкви в США / Осип Кравченко // Свобода (США). – 2010. – № 3 – С. 9.
21. Кравченко О. Хроніка життя і діяльності Митрополита Шептицького // Патріярхат. – 1990. – Ч.6. – С. 20-22.
22. Куропатський М. Український шлях в Америці // Берегиня. – 2001. – №2. – С. 42-51.

23. Лубський В. І. Історія релігій : підручник. У 2 т. Т. 1. / В. І. Лубський, М. В. Лубська. – К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2007. – 383 с.
24. Марунчак М. Студії до історії українців в Канаді: Т. II. Історія суспільно-культурного росту української Манітоби / М. Марунчак. – Вінніпег: УВАН, 1967. – 250 с.
25. Martynowych O. Ukrainians in Canada: the formative period, 1891-1924 O. Martynowych. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. University of Alberta press. 1991. – 564 p.
26. Матейко Р. Церква як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства / Роман Матейко // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль: Екон. думка, 2000. – С.70-76.
27. Рев'юк О. Духовне обличчя українського іммігранта в Америці / О. Рев'юк // Ювілейний альманах 1894-1944: Виданий з нагоди п'ятдесятилітнього ювілею Українського Народного Союзу. – Джерсі-Сіті: «Свобода», 1944. – С. 47-85.
28. Рері М. Весняна тура УКУ у США вартувала довгої подорожі / Матвій Рері // Свобода (США). – 2008. – № 17.
29. Роздольська М. Кузня священничих кадрів / Мирослава Роздольська // Свобода (США). – 2008. – № 46.
30. Роздольська М. Культурний центр у Стенфордї / Мирослава Роздольська // Свобода (США). – 2008. – № 46.
31. Савчук С., Мулик Ю. Історія Української Греко-православної Церкви в Канаді. Т.2. Період відродження ідеї існування українських греко-православних церков в Канаді. – Вінніпег: Еллезія, 1985. – 784 с.
32. Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоді Д. Сміт. – К.: Основи, 1994. – 222 с.
33. Совінська Н. Роль релігії у національному розвитку України та української еміграції/ Наталя Совінська // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник / за заг. ред. проф. Б. Лановика. – Тернопіль: Екон. думка, 2000. – С. 23-31.
34. Трощинський В. Українці в світі / В. Трощинський, А. Шевченко. – К. : Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 352 с.
35. Трощанський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Україна скрізь віки. Т. 15. – К.: Альтернатива, 1999. – 457 с.
36. Український Нью-Йорк – з любов'ю і пошаною до Патріярха Любомира // Свобода. – 2008. – № 18.
37. Українські канадці в історичних зв'язках з землею батьків: до 100-річчя перших українців. Збірник. – К.: Дніпро, 1990. – 230 с.
38. Шуст І. Праця і пляни Товариства «Свята Софія» / Ігор Шуст // Свобода. – 2008. – № 27.
39. Щербяк Ю. Концептуальні засади освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в ХХ столітті: монографія / Юрій Щербяк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 588 с.
40. Ясеновський Л. Отець Григорій Грушка / Л. Ясеновський // Календар-альманах Українського Народного Союзу на рік 1976. – Джерсі Сіті: «Свобода», 1975. – С. 115-118.

Vasyl Dyakiv

The Greek Catholic Church as a factor of preservation of religious and national identity of the Ukrainian diaspora in North America

This article concerns the forming and development of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) in North America and its influence on the life of the Ukrainian community during the 19th - early 21st centuries. The author analyzes the formation and activity of the UGCC. Moreover, the study defines the social, educational, cultural and communicative functions of the UGCC. These functions consist in maintenance of relations between the believers of the UGCC and creating the sense of religious unity during the church services. Besides, this article deals with the transformation of ideological principles and types of activities of the UGCC in North America during the late 19th - early 21st centuries. In addition, the article defines the reasons of formation of religious life in the communities of the Ukrainian diaspora in the USA and Canada conducted by the Greek Catholic Church.

Keywords: diaspora, the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), religious services, religious consciousness, ethnic consciousness.

Надійшла до редакції 13.10.2014 р.